

Tarih:13.04.2021

Konu: Faturaya Eklenen “Alacağın Belli Bir Zamanda Ödenmemesi Halinde Belirli Bir Oranda Vade Farkı Alınacağı” İfadesi Vade Farkının Doğmasına Yetmiyor! [1]

I. GİRİŞ

Mükellefler (Tacirler) tarafından faturaya eklenen “**alacağın belli bir zamanda ödenmemesi halinde belirli bir oranda vade farkı alınacağı**” ibaresinin hukuki neticeleri bu yazının konusunu oluşturmaktadır.

Yargıtay İçtihatları Birleştirme Hukuk Genel Kurulunun (YİBHGK) 27.06.2003 tarihli kararına[2] göre mükellefler arasında yazılı şekilde yapılmamış olmakla birlikte geçerli sözleşme ilişkisinden doğan uyuşmazlıklarda **faturalara “bedelin belli bir sürede ödenmemesi halinde vade farkı ödenir”** ibaresinin yazılarak karşı tarafa tebliği ve karşı tarafça Türk Ticaret Kanunu’nun 21/2 nci maddesi uyarınca sekiz gün içinde itiraz edilmemesi halinde bu durum sadece fatura münderecatının kesinleşmesi sonucunu doğurup vade farkının karşı tarafça kabul edildiği ve istenebileceği anlamına gelmeyecektir.

II. FATURA

II.1. VERGİ USUL KANUNUNA GÖRE FATURA

213 sayılı Vergi Usul Kanununun[3] (VUK) mükerrer 227 nci maddesine göre bu kanunda aksine hüküm olmadıkça, bu kanuna göre tutulan ve üçüncü şahıslarla olan münasebet ve muamelelere ait olan kayıtların tevsiki mecburidir. Anılan Kanunun 229 uncu maddesinde ise fatura şu şekilde tanımlanmıştır:

“Fatura, satılan emtia veya yapılan iş karşılığında müşterinin borçlandığı meblâğı göstermek üzere emtiayı satan veya işi yapan tüccar tarafından müşteriye verilen ticarî vesikadır.”

Faturada en az aşağıdaki bilgiler bulunur:

- Faturanın düzenlenme tarihi, seri ve sıra numarası;
- Faturayı düzenleyenin adı, varsa ticaret unvanı, iş adresi, bağlı olduğu vergi dairesi ve hesap numarası;
- Müşterinin adı, ticaret unvanı, adresi varsa vergi dairesi ve hesap numarası;
- Malın veya işin nevi, miktarı, fiyatı ve tutarı;
- Satılan malların teslim tarihi ve irsaliye numarası.

VUK’ un 231 inci maddesine göre faturalar sıra numarası dahilinde teselsül ettirilir. Fatura, malın teslimi veya hizmetin yapıldığı tarihten itibaren azami yedi gün içinde düzenlenir. Bu süre içerisinde düzenlenmeyen faturalar vergisel açıdan hiç düzenlenmemiş sayılır.

Birinci ve ikinci sınıf tüccarlar, kazancı basit usulde tespit edilenlerle defter tutmak mecburiyetinde olan çiftçiler;

1. Birinci ve ikinci sınıf tüccarlara;
2. Serbest meslek erbabına;
3. Kazançları basit usulde tespit olunan tüccarlara;

4. Defter tutmak mecburiyetinde olan çiftçilere;
5. Vergiden muaf esnafa sattıkları emtia veya yaptıkları işler için fatura vermek ve bunlar da fatura istemek ve almak mecburiyetindedirler.

Yukarıdakiler dışında kalanların, birinci ve ikinci sınıf tüccarlar ile kazancı basit usulde tespit edilenlerden ve defter tutmak mecburiyetinde olan çiftçilerden satın aldıkları emtia veya onlara yaptırdıkları iş bedelinin 1500 TL 'yi (2021 yılı için) geçmesi veya bedeli 1500 TL'den az olsa dahi istemeleri halinde emtiayı satanın veya işi yapanın fatura vermesi mecburidir.

II.2. TÜRK TİCARET KANUNUNA GÖRE FATURA

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun[4] (TTK) 21 inci maddesine göre ticari işletmesi icabı bir mal satmış veya imal etmiş veyahut bir iş görmüş yahut bir menfaat temin etmiş olan tacirden, diğer taraf, kendisine bir fatura verilmesini ve bedeli ödenmiş ise bunun da faturada gösterilmesini isteyebilir. Bir faturayı alan kimse, **aldığı tarihten itibaren sekiz gün içinde münderecatı hakkında bir itirazda bulunmamişsa münderecatını kabul etmiş sayılır.** Şifahen, telefon veya telgrafla yapılan mukavelelerin veya beyanların muhtevasını teyit eden bir yazıyı alan kimse, aldığı tarihten itibaren sekiz gün içinde bir itirazda bulunmamişsa teyit mektubunun yapılan mukaveleye ve beyanlara uygun olduğunu kabul etmiş sayılır.[5]

Yukarıda bahsettiğimiz YİBHGK Kararına göre fatura düzenlenmesi için öncelikle taraflar arasında akdi bir ilişkinin bulunması gerekir. Ticari işletmeye ilişkin olarak düzenlenmesi gereken ticari bir belge niteliğindeki fatura, sözleşmenin yapılması ile ilgili değil; taraflar arasında yapılmış bir satım, hizmet istisna ve benzeri sözleşmenin ifa safhası ile ilgili bir belgedir. O kadar ki, taraflar arasında bu tür bir sözleşme ilişkisi yoksa düzenlenen belge fatura değil, olsa olsa icap[6] mahiyetinde kabul edilebilecek bir belgedir ve elbette bu belgeye itiraz edilmemesinin TTK 21/2 nci maddesi anlamında amaç doğurması da beklenemez.

III. VADE FARKI

Mevzuatımızda vade farkı tanımlanmış değildir. 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun[7] 24/c maddesinde vade farkı, kur farkı (7161 sayılı kanunun 18'nci maddesiyle değişen ibare; Yürürlük:18.01.2019) fiyat farkı, faiz, prim gibi çeşitli gelirler ile servis ve benzer adlar altında sağlanan her türlü menfaat, hizmet ve değerlerin matraha dâhil olduğu hüküm altına alınmıştır.

Ülkemiz ekonomisinde fiyatlar genel seviyesinin sürekli olarak artıyor olması nedeniyle yargı kararları ile ortaya çıkmış olan vade farkı, para borcunun ifasındaki gecikmeden zarar gören alacaklıyı koruma amacını taşımaktadır.

Bu nedenle de teorik ve pratik olarak yargısal uygulamada ve doktrinde görüş ayrılıklarına konu olmaktadır. Uygulamada gerek sözleşmelerle gerekse de faturaya "alacağın belli bir zamanda ödenmemesi halinde belirli bir oranda vade farkı alınacağı" kaydı konulmak suretiyle hayata geçirilmektedir.

Satış bedeline belirli oranlarda yapılan ilave olarak ortaya çıkan vade farkı mal ve hizmet satım sözleşmesinde kararlaştırılan veya ticari teamüllere göre vade tarihinden başlayarak fiili ödeme tarihindeki mal ve hizmet bedeline ekleme yapılmak suretiyle semenin[8] ulaştığı miktarı ifade ettiği kabul edilmiştir.

Gönderilen faturaya sekiz gün içinde itiraz olunmaması halinde fatura içeriğinin kabul edilmiş sayılması için, faturayı düzenleyen kişinin aynı maddenin ikinci fıkrasına göre ticari işletmesi icabı mal satmış, imal etmiş ya da iş görmüş bir tacir olması gerekir. Bu nedenle esnafın gönderdiği faturaya itiraz olunmaması fatura içeriğini kabul etme sonucunu doğurmaz.^[9] TTK madde 21/2 hükmü ile, faturanın özellikle tacirler arasında ifaya yönelik bir ispat aracı olduğu, süresinde itiraz edilmemekle münderecatından sayılan hususlar yönünden düzenleyen lehine, adına fatura düzenlenenin aleyhine, bir karine getirilmiştir. Bu karine faturanın ispat gücüne yönelik bir düzenlemeyi ortaya koymaktadır.

Buna göre; fatura düzenleyen tacirin anılan karineden yararlanabilmesi için fatura tanzim edenle, adına fatura tanzim edilen arasında akdi ilişki bulunması, faturanın akdin ifasıyla ilgili olarak düzenlenmesi gerekir. **Fatura sözleşmenin kurulması safhasıyla ilgili olmayıp ifasına ilişkin olduğundan öncelikle temel bir borç ilişkisinin bulunması gerekir.** TTK'nın 21 inci maddesinin 2 ve 3 üncü fıkrasındaki karine aksi ispat edilebilen adi bir karinedir. İkinci fıkra gereği sekiz gün içinde faturaya itiraz edilmesi durumunda fatura münderecatının doğru olduğunu faturayı düzenleyen tacirin ispat etmesi gerekir. Faturanın münderecatının (zorunlu içeriğinin) ve şekil şartlarının ne olduğunun ve ardından da olağan içerikten (mutad münderecatan) ne anlaşılması gerektiğinin açıklanması yararlı olacaktır. Sözleşmenin ifa safhasıyla ilgili olarak düzenlenen faturanın şekli ve kapsamının ne olması gerektiği konusunda, Türk Ticaret Kanunu'nda özel bir hüküm bulunmamaktadır.

TTK'nın 21/2 nci maddesi hükmündeki karinenin faturanın olağan içeriği (mutad münderecatı) hakkında geçerli olması gerektiği, mutad içeriğin ifa ile ilgili hususlarla sınırlı olduğu kabul edilerek, faturaya sözleşmeyi değiştiren veya diğer tarafın durumunu ağırlaştırıcı kayıtlar konulduğu takdirde, olağan (mutad) olmayan bu hususlara faturayı alanın süresinde itiraz etmemesi durumunda bu kayıtlarla sorumlu olmayacağı benimsenmiştir. Bunun yanında faturayı alan kişinin tacir olmaması halinde özellikle tüketiciyi koruma amacıyla ekonomik yönden daha kuvvetli olan tacir (satıcı vs) karşısında alıcının korunması gerektiği; faturaya konulan vade farkı kaydına alıcının sekiz gün içinde itiraz etmemesi durumunda faturayı düzenleyen tacirin TTK'nın 21/2 nci maddesindeki karineden yararlanamayacağı, faturadaki vade farkı kaydına itiraz edilmemesinin sonuç doğurmayacağı da kabul edilmiştir.

1. VADE FARKI HANGİ HALLERDE DOĞAR?

Tartışılması gereken husus vade farkının hukuksal niteliği gereği yukarıda özellikleri açıklanan fatura kapsamında sayılan olağan ve zorunlu unsurlardan olup olmadığıdır. Vade farkı başta sözleşme ilişkisi kurulurken kararlaştırılabileceği gibi başta kurulmuş olan sözleşme şartlarına ek olarak, sonradan tarafların müşterek kabulü, yürüyen uygulamalar ya da genel olarak piyasa alışkanlıkları nedeniyle de ortaya çıkabilir.

Vade farkının sözleşmede kararlaştırıldığı ya da sonradan sürekli uygulama nedeniyle sözleşmenin bir unsuru olarak kabul edildiği durumda faturada yer alan kayda ayrıca ihtiyaç bulunmadığından alacaklının talebini TTK'nın 21/2 nci maddesindeki karineye değil doğrudan sözleşmeye dayandırmak hakkına sahiptir.

Sorun yazılı anlaşma olmaması ve sürekli uygulama bulunmaması halinde sözlü yapılan geçerli akitlerde vade farkının sadece faturada yer alması ve bu kayda muhatabınca sekiz günlük yasal sürede itiraz edilmemesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Fatura düzenleyen tacirin TTK'nın 21/2'nci maddesinde karineden yararlanabilmesi için fatura tanzim edenle,

adına fatura tanzim edilen arasında akdi ilişki bulunması, faturanın akdin ifasıyla ilgili olarak düzenlenmesi gerekmektedir.

Fatura sözleşmenin kurulması safhasıyla ilgili olmayıp ifasına ilişkin olduğundan öncelikle temel bir borç ilişkisinin bulunması gerekir. Anılan madde hükmünde yer alan karine aksi ispat edilebilen adi bir karinedir. Buna göre sekiz gün içinde faturaya itiraz edilmesi durumunda fatura münderecatının doğru olduğunu faturayı düzenleyen tacirin ispat etmesi gerekir.

Bu hükümde yer alan karinenin faturanın olağan içeriği (mutad münderecatı) hakkında geçerli olması gerektiği mutad içeriğin ifa ile ilgili hususlarla sınırlı olduğu kabul edilerek faturaya sözleşmeyi değiştiren veya diğer tarafın durumunu ağırlaştırıcı kayıtlar konulduğu takdirde olağan (mutad) olmayan bu hususlara faturayı alanın süresinde itiraz etmemesi durumunda anılan kayıtlarla sorumlu olmayacağı benimsenmiştir.

Yargıtay 19. Hukuk Dairesi; faturadaki vade farkı kaydının fatura metnine dahil olması durumunda, bunun fatura münderecatından sayılarak TTK'nın 21/2 maddesi hükmündeki kanuni karineden yararlanılacağını, **ancak vade farkı kaydının fatura arkasında veya fatura metni dışında faturanın alt kısmında dip not şeklinde bulunması halinde ise bu kaydın fatura münderecatından olmadığı ve karineden yararlanılamayacağını kabulü gerekeceğini**, 11. Hukuk Dairesi ise; **faturanın arkasına kaşe ile basılmış vade farkı uygulanacağına ilişkin kaydın varlığı halinde dahi süresinde itiraz etmeme halinde vade farkı uygulanacağını**, 13. Hukuk Dairesi ise sözleşme ve ihale şartnamesinde vade farkı uygulanacağına dair bir hüküm bulunmaması halinde vade farkı uygulanamayacağını kararlaştırmıştır. YİBHGG[10] ise söz konusu uyuşmazlığın giderilmesi amacıyla vermiş olduğu kararında aşağıdaki şekilde bir sonuca varmıştır.

- *“Hemen bu karinede yer alan fatura münderecatından maksat nedir? sorusu akla gelmektedir. Zira Türk Ticaret Kanunu'nda fatura münderecatının ne olduğu ilgili bölümünde de açıklandığı üzere açık olarak düzenlenmiş değildir. Böylesine önemli bir karineye esas teşkil eden fatura münderecatından neyin kastedildiği konusundaki yasal boşluğu Vergi Usul Kanunu'ndaki hükümler gözetilerek doldurulabileceği açıktır. Vergi Usul Kanununun 230 uncu maddesindeki tanımdan yola çıkılarak bu sorunun çözümü, devamla da 'İçtihatların birleştirilmesi konusunu teşkil eden vade farkı faturanın zorunlu içeriğinden midir?' sorusunun cevabını aramak gerekir. Vade farkının mal ve hizmet bedelinin ödenmesi gereken günde ödenmemesi halinde alacağın gecikmesi nedeniyle ulaştığı miktar yani mal veya hizmetin yeni fiyatı olduğu sonucuna varılmıştır.*
- *Bunun gerekçesi de şudur: Yukarıda da açıklandığı üzere fatura da olmazsa olmaz beş unsur mevcuttur ve vade farkı bu unsurlar arasında sayılmamıştır.*
- *Türk Ticaret Kanunu'nun 23/2 nci maddesinin (eski TTK) faturanın olağan içeriği (mutad münderecatı) hakkında geçerli olması gerektiği ve bunun ifa ile ilgili hususlarla sınırlı olduğu uygulamada baskın görüş olarak kabul edilmektedir. **Vade farkı kaydı ise ifa aşaması ile ilgili değildir.** Burada ifa zamanında ileri sürülse dahi sözleşmeyi değiştiren ve diğer tarafın durumunu ağırlaştırıcı kayıtların ifa ile ilgili olmadığı açıktır. Faturanın sözleşmenin ifa safhasıyla ilgili olduğu için TTK'nın 23/2 nci maddesine göre süresinde itiraz olunmamak suretiyle kabul edildiği varsayılan fatura içeriği ancak sözleşmenin ifa safhasıyla ilgili olarak faturada yer alması olağan sayılan satılan malın cinsi, veya yapılan işin adedi, türü bedeli gibi hususlara ilişkin olabilir. **Faturadaki gecikme halinde vade farkı alınacağına ilişkin kayda***

itiraz edilmemesi, faturada yer almakla birlikte taraflar arasındaki sözleşmede düzenlenmemiş bir hususa ilişkin kaydın da kabul edildiği anlamına gelmez. Vade farkı kaydının faturanın zorunlu içeriğinden olmayıp, yasal sürede itiraz edilmedi diye kabul edilmesinin ağır bir sonuç doğuracağı; faturadaki vade farkı uygulanır ibaresinin yazılması halinde TTK'nun 23/1 nci maddesindeki karinenin uygulama alanı bulmayacağı, zira fatura sözleşme olmadığı gibi, faturaya itiraz edilmemesinin de ona sözleşme niteliği vermeyeceği kabul edilmiştir.

- *Taraflar arasında yazılı şekilde yapılmamış olmakla birlikte geçerli sözleşme ilişkisinden doğan uyumsuzluklarda **faturalara bedelin belli bir sürede ödenmemesi halinde vade farkı ödenir** ibaresinin yazılarak karşı tarafa tebliği ve karşı tarafça **TTK'nun 23/2 nci maddesi uyarınca sekiz gün içinde itiraz edilmemesi halinde bu durum sadece fatura münderecatının kesinleşmesi sonucunu doğurup vade farkının davalı yanca kabul edildiği ve istenebileceği anlamına gelmeyecektir.***

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Ülkemizde son yıllarda yaşanan enflasyonist baskı sonucu zamanında ödenmeyen faturalara vade farkı uygulaması yaygınlık kazanmıştır. Vade farkının karşı taraftan istenebilirliğini Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurul Kararlarının bağlayıcılığı çerçevesinde şu şekilde izah etmek gerekir:

- Tacirler tarafından düzenlenen faturalarda dipnot şeklinde ya da kaşe ile “**bedelin belli bir sürede ödenmemesi halinde vade farkı ödenir**” ibaresinin konulması **vade farkının doğması için tek başına yeterli olmayacaktır.**
- Bu nedenle, tacirlerin bedelin belli edilen sürede ödenmediği durumda vade farkı uygulanacağını **fatura dışında düzenlemiş oldukları sözleşmelere koymaları daha uygun olacaktır.**

[1] Mali Pusula Dergisinin Nisan 2005 sayısında yayımlanmış olup 13.04.2021 tarihinde yazarı tarafından güncellenmiştir.

[2] Karar No: 27.06.2003 tarih ve E. No. 2001/1 K. No. 2003/1 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurul Kararı

[3] Vergi Usul Kanunu 10.01.1961 tarih ve 10703 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmak suretiyle yürürlüğe girmiştir.

[4] 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu 13.01.2011 tarihinde kabul edilmiş olup 14.02.2011 tarih ve 27846 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

[5] Taraflar arasında sözleşme yapılmasından önce malın özelliklerini, fiyatını ve gerekli diğer bilgileri göstermek üzere düzenlenen proforma fatura bir teklif mektubu (icap) niteliğindedir.

[6] İcap, tek taraflı bir hukuki işlemdir ve genel bir ifade ile sözleşme yapma çağrısıdır.

[7] Katma Değer Vergisi Kanunu 02.11.1984 gün ve 18563 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

[8] TTK uygulamasında semen; baha, kıymet, değer, tutar anlamına gelmektedir.

[9] Prof. Dr. Sabih ARKAN, Ticari İşletme Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü, Ankara, Beşinci Baskı s. 140

[10] 2797 sayılı Yargıtay Kanununun 45 inci maddesine göre içtihatların birleştirilmesini Birinci Başkan, doğrudan doğruya veya Yargıtay dairelerinin veya genel kurulların verdikleri karar sonucunda veya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının bizzat yazı ile başvurusu halinde, ilgili kuruldan ister. Bu istemlerin gerekçeli olması zorunludur. Diğer merci veya kişilerin gerekçe göstererek yazılı başvuruları halinde, içtihadı birleştirme yoluna gitmenin gerekip gerekmediğine Birinci Başkanlık Kurulu karar verir. Bu karar kesindir. İctihadı birleştirme kararının değiştirilmesi veya kaldırılmasının istenmesi de yukarıdaki usule bağlıdır. İctihadı birleştirme görüşmeleri, alınmış olan ilke kararları çerçevesinde yürütülür ve kararları yazılır. **İctihadı birleştirme kararları benzer hukukî konularda Yargıtay Genel Kurullarını, dairelerini ve adliye mahkemelerini bağlar.** İctihadı birleştirme kararlarının niteliğini açıkça belirten özeti, kararın verilmesini izleyen en kısa zamanda Adalet Bakanlığına bildirilir. Adalet Bakanlığı bütün adliye mahkemelerine ve Cumhuriyet savcılıklarına bu kararları gecikmeksizin duyurur. İctihadı Birleştirme Kurulları, genel kurulların veya dairelerin kararlarındaki gerekçe ve görüşlerle bağlı olmaksızın sorunu başka bir görüşle karara bağlayabilirler.

Sevgi ve saygılarımla,

Şaban Küçük

Tax & International Advisory